

Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date

01/03/2021

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

29/06/2021

Dr. Zuhal KARAKOÇ DORA

Turkish Grand National Assembly

Deputy President of Strategy Development

zuhal.dora@yahoo.com

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA MİLLÎ BİRLİK VE MİLLÎ EKONOMİ EKSENLİ KAMU DİPLOMASİSİ

Öz

Türkiye, kuruluşundan itibaren dış politikasının temel ilkelerini yumuşak gücün önemli bir enstrümanı olan kamu diplomasisi argümanlarıyla bağlantılı şekilde oluşturmuştur. Atatürk döneminde yürütülen millî birlik ve millî ekonomi temelli iç ve dış politika, aslında bugün kamu diplomasisi olarak adlandırılan kavramın özünü yansıtmaktadır. Çünkü kamu diplomasisi, tanıtımı yapılabilecek değerleri ve anlatılabilecek başarı hikâyelerini içerdiği kadar tanıtımı yapılabilecek değerlere ulaşmak için atılan adımları, yapılan yatırımları ve sağlanan başarıları da içerir. Bu yönüyle kamu diplomasisi sadece bir dış politika aracı değil, iç politikanın da tamamlayıcısıdır. İçeride kendine yetemeyen, ulusal birlik ekseninde bağımsız bir ekonomiye sahip olmayan bir devletin ve toplumun dışarıdaki sesinin güçlü ve etkin olması mümkün gözükmemektedir. Atatürk döneminde yürütülen politikanın temel dinamiklerine bakıldığında; bir yandan dışarıya bağımlı olmayan bir ekonomiye, kendine yeten bir üretim ve kalkınma modeline, diğer yandan da prestij ve güç tesisine yönelik kamu diplomasisi faaliyetlerine şahit olmaktadır. İç ve dış politikanın bu uyumu her iki alanda da başarıyı getirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dış Politika, Kamu Diplomasisi, Yumuşak Güç, Atatürk, Türkiye.

PUBLIC DIPLOMACY IN THE AXIS OF NATIONAL UNITY AND NATIONAL ECONOMY IN TURKISH FOREIGN POLICY DURING ATATÜRK PERIOD

Abstract

Since its establishment, Turkey has formed the basic principles of its foreign policy in connection with the arguments of public diplomacy, which is an important instrument of soft power. The national unity and national economy-based domestic and foreign policy carried out during the period of Atatürk, actually reflects the essence of the concept called public diplomacy today. Because public diplomacy includes the values that can be promoted and the success stories that can be introduced, as well as the steps taken to reach the values that can be promoted, the investments made and the successes achieved. In this respect, public diplomacy is not only a foreign policy tool, but also a complementary of domestic policy. It does not seem possible for a state and society that cannot be self-sufficient inside and does not have an independent economy on the axis of national unity to have a strong and effective external voice. Considering the basic dynamics of the domestic and foreign policy carried out in Atatürk's period; on the one hand, we witness the works carried out to have an economy that is not dependent on foreign countries and a self-sufficient production and development model and on the other hand we see public diplomacy policies aimed at establishing prestige and power. This harmony of domestic and foreign policy brought success in both areas.

Keywords: Foreign Policy, Public Diplomacy, Soft Power, Ataturk, Turkey.

Giriş

Geleneksel diplomasiden çeşitli noktalarda ayrılarak bir ülkenin tarihi, kültürel, sosyal özelliklerini ve eğitim argümanlarını çekim ve cazibe unsurları ile formüle eden yumuşak güç kavramı (Nye, 2004: 11), ülkelerin dış politikalarını yönlendiren önemli kavramlardan biridir. En basit şekliyle; yumuşak güç, (zorlama unsuru içeren klasik güç tanımından farklı olarak) uygulanan politikaların başkalarının gözünde meşru olması anlamına gelmektedir (Nye, 2004: 256). Hikâyesini sahip olduğu unsurlarına dayandırarak en iyi şekilde anlatan ülke, küresel sistemde daha etkili bir konum elde etmekte ve dünya siyasetinde ulaşmak istediği hedeflere daha kolay ulaşmaktadır. Yumuşak güç, günümüzde devlet politikalarının vazgeçilmez unsurlarından biridir ve kamu diplomasisi yumuşak gücün başarıya ulaşmasında en belirleyici faktörlerden biri haline gelmiştir.

Yumuşak gücün önemli bir aracı olan kamu diplomasisi ise; devletin, etki alanına almak için seçtiği dış devletlerin toplumlarına sahip olduğu unsurları tanıtır ve özümsettirerek buna bağlı çıktılar elde edilmesini içermektedir. Bu iki yeni nesil kavram, her ne kadar 20. yüzyılın sonlarına doğru tanımlanmış olsa da tarihin pek çok döneminde bu modern diplomasi türünü yansıtan örneklerle rastlanmaktadır.

Bu noktadan hareketle bu makalede, yumuşak güç ve kamu diplomasisi kavramları temel alınarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu lideri Mustafa Kemal Atatürk döneminde kendi kimliğini oluşturmadan dışarıda var olamayacağını temel ilke haline getiren bir devletin, millî kimlik inşa süreci, bu millî kimliğin iç politikayı nasıl şekillendirdiği, bu şekillenmede ülkenin en temel dört dinamiği olan eğitim, ekonomi ve siyaset alanında yürütülen politikalar ve bu iç politikaların olumlu etkilerini ardına alarak kurgulanan Türk Dış Politikası incelenecek; akabinde ise iç ve dış politikanın güçlü bir harmanının ortaya çıkardığı başarı öyküsünün dışarıya nasıl tanıtıldığının yani uygulanan kamu diplomasisinin örnekleri incelenecektir.

1. Temel Kavramlar: Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi

Yumuşak güç kavramının açıklanabilmesi için öncelikle güç kavramının açıklanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Joseph Nye Jr'a göre uluslararası ilişkilerde güç kavramı askeri ve ekonomi temelli ve caydırma odaklı sert güç ile cezbetmeye dayalı yumuşak güç olarak temel iki başlık altında toplanabilir (Nye, 2005: 14-17). Bir ülke için güç elde etmek kadar önemli olan başka bir husus da o gücün muhafazası ve mümkün olduğu ölçüde artırılmasıdır. Atatürk dönemini ele aldığımızda askeri sahada ortaya konmuş olan askeri (sert) gücün, Cumhuriyetin ilanını takip eden süreçte yumuşak güç unsurlarına ağırlık verilerek şekillendirildiğini görmekteyiz. Yumuşak güç denilen olgu, prensipte başkalarının tercihlerini kendi lehine şekillendirme becerisi (Nye, 2005: 15) olarak tanımlandığından ve uluslararası ilişkilerdeki güç kavramı sahip olunan ekonomik, askeri, beşeri vb. tüm unsurların etkin bir şekilde bir arada olması ve doğru zamanda doğru şekilde kullanılması olarak ele alındığından yumuşak gücün etkinliğini belirleyen temel dinamiğin, bu kapasitenin diğer bütün imkânlarla nasıl yoğunluğuyla ilişkilendirilmesi doğru bir yaklaşım olacaktır. Kaynağında kurumlar, kültür, değerler ve politikalar bulunan yumuşak gücün ana kaynakları şu üç unsura dayanmaktadır:

1. Kültür
2. Siyasi Değerler
3. Dış politika (Nye, 2005: 17).

Bu çerçevede ele alındığında yumuşak güç kavramının bir ülkenin milli politikalarından ve iç siyasetinden tamamen bağımsız olmadığı, aksine iç ve dış politika birbirinin tamamlayıcısı olarak uyumlu seyir izlediğinde etki oranının arttığı görülmektedir.

Yumuşak güç kavramı her ne kadar 1980'lerin sonlarına doğru Harvard Üniversitesi Siyaset Bilimi profesörlerinden Joseph Nye Jr tarafından literatüre katılmış olsa da (Nye, 1990: 14-52), kavramın pratikteki tarihi çok daha eskilere dayanmaktadır; MÖ 500'lü yıllarda yaşamış Sun Tzu'nun savaşmadan kazanılan zaferlerin önemine dair konuşmaları (Tzu, 2019) yahut Fransız Devrimi ile tüm dünyaya yayılan fikirler şüphesiz yumuşak gücün önemli örneklerindedir. Ancak kavramın literatüre girmesi ile birlikte devletlerin stratejilerinin odağı haline gelmesi ve o güne kadar bu bağlamda yaşanmış olayların sistematik bir şekilde sınıflandırılması 90'lı yılların başından itibaren gerçekleşmiştir. Bu dönem, dünyada iki kutuplu sistemin sona erdiği ve ABD'nin

öncülüğünde kapitalist açık pazar ekonomisine dayalı liberal sistemin zafer ilan ederek “yeni dünya” düzeninin konuşulmaya başlandığı dönemdir (Anaz, 2018). Güvenlik merkezli uluslararası jeopolitik sistemin sona erdiği ve daha çok kültürel ve ekonomi kaynaklı karşılıklı bağlılığa dayalı yeni düzenin konuşulduğu (Anaz, 2018) bu dönemde yüzyıllardır küresel sistemi domine eden sert güç yerine; bir ülkenin tarihi, kültürel, sosyal ve ticari unsurlarını iyi bir strateji ile bir güce dönüştüren yumuşak güç kavramı giderek daha da önem kazanmaya başlamıştır. Böylece, artık güç daha az oranda askeri kapasite, doğal kaynaklar ve toprak ile şekillenirken (Wenger, 2001: 5-11); daha fazla oranda ikna etme ve cezbetme üzerine kurulu dış politika stratejisi ile şekillenmektedir.

Yumuşak güç kavramının önemli bir bileşeni olan, kamu diplomasisi kavramının uygulamalarına da daha önceden rastlanmakla beraber kavramın açık bir tanımlanmasının ilk defa 1965 yılında Gullion tarafından yapıldığını görürüz (Cull, 2009:18). Gullion’a göre kamu diplomasisi;

“...dış politikanın inşası ve uygulanması sürecinde kamu tutumları ile ilgilidir. Geleneksel diplomasinin dışında, uluslararası ilişkilerin tüm boyutlarını, hükümetlerin diğer ülkelerde kamuoyu tesis etmelerini, devletlerin birbirlerine ilişkin ilgi alanlarını, dışişleri raporlarını ve bu raporların politikaya etkisini oluşturur. İletişimciler, diplomatlar ve dış temsilciler arasındaki haberleşmeyi ve kültürler arası iletişim sürecini içermektedir.” (Alumni Association, 2008).

Gullion’ın özellikle bir ülkenin vatandaşlarının diplomasideki rolünü ön plana çıkarmak için ortaya koyduğu bu tanım, dış politikanın tamamlayıcı unsuru olan diplomasi olgusunda önemli değişikliklere yol açmıştır. Çünkü bu tanımla birlikte, devletlerin artık sadece diğer hükümetleri veya uluslararası örgütleri değil, yabancı kamuoylarını da hedefleyen politikalar geliştirmek zorunda oldukları bir döneme girilmiştir (Akçadağ, 2010: 1). Kamu diplomasisini klasik diplomasiden ayıran husus da budur: muhatap artık sadece devletler ve kurumları değil, aynı zamanda halklardır. Bir hükümetin başka bir ulusun halkını ve aydınlarını, bu ulusun politikalarını kendi avantajına döndürmek amacıyla etkilemeye çalışması olarak da ifade edilen kamu diplomasisinde (Potter, 1998: 3), yabancı kamuoyunu dinlemeyi bilmek esastır (Akçadağ, 2010: 6). Bu yeni dönemde, klasik diplomasi yerine, ülkelerin imajını şekillendiren çok aktörlü diplomasi, aynı zamanda kültürel ve küresel diplomasi olarak da adlandırılan kamu diplomasisi, dış politikaların belirlenmesinde etkin bir rol oynamaya başlamıştır. Bu bağlamda ortaya çıkan faaliyetlerin günümüz diplomasi olgusunun neredeyse %90’ını kapsadığı bilinmektedir (Signitzer vd. 2006: 435).

Atatürk dönemi dış politikasının ana omurgasını oluşturan saygınlık, prestij ve bilinirliğin artırılması yönündeki faaliyetler; diplomasinin ve araçlarının bütün argümanlarıyla ve kısa, orta ve uzun vadeli hedefleriyle topyekun bir anlayış çerçevesinde ele alındığını göstermektedir. Klasik diplomasinin savaştan kaçınılmasını ve uyuşmazlık alanlarında barışçı yollardan çözüme ulaşılmasını salık veren anlayıştan, modern dönem kamu diplomasisinin sunmuş olduğu imkânlarla kadar her alanda yapılan bütüncül reformlar ve faaliyetler, yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti’nin yeni düzendeki yerine ve kısa sürede tesis ettiği gücüne işaret etmektedir.

2. Millî Egemenliğin Temel Unsuru: Millî Kimlik

Vestfalya Sistemi ile ortaya çıkan ulus-devlet anlayışı, Avrupa’nın en başarılı ihraç ürünüdür (Çiftçi, 2018: 693). Ulus devletlerin ortaya çıkışı ile birlikte ülke sınırları içinde yaşayan vatandaşların ulusal kimlikleri ön plana çıkmış, dini ve etnik kimlikler eski işlevini yitirmeye başlamıştır (Şimşek vd. 2010: 194). Benzer şekilde Türk ulusal kimliği de Millî Mücadele dönemi ve Cumhuriyetin kuruluşunu takip eden ilk on beş yıl içerisinde şekillenmiştir (Çiftçi, 2007: 107). Kapitülasyonlar, dış borçlar ve benzer uygulamalarla Avrupa’nın Osmanlı devletini yarı sömürge haline getirmesi Türk ulusunda millî bir tepkinin ortaya çıkmasına sebep olmuş (İslam, 1999: 768) ve dolayısıyla yeni kurulan devletin temelleri de bağımsızlık ve millî hüviyetin ön planda tutulduğu ulusal kimlik etrafında şekillenmiştir. Atatürk de muasır medeniyetler arasında yer almanın, ancak millî kimliğin iyi özümsemişi bir devlet ve yönetim anlayışıyla mümkün olacağına inanıyordu. Bu yüzden Cumhuriyetin kurulmasını müteakip bir dizi reform ve inkılapları millî kimlik temelinde şekillendirmiştir. Bu noktada Atatürk’ün millî kimlik anlayışının benzerlik gösterdiği Smith’in millî kimliği oluşturan temel özellikler tanımlanmasına değinmek gerekir. Smith, millî kimliği oluşturan özellikleri şöyle sıralar:

- Tarihi bir toprak/ ülke, ya da yurt,
- Ortak mitler ve tarihi hafıza,
- Ortak kitlesel kamu kültürü,
- Topluluğun bütün fertleri için geçerli ortak yasal hak ve görevler,
- Topluluk fertlerinin ülke üzerinde serbest hareket imkânına sahip oldukları ortak bir ekonomi (Smith, 1999: 42).

Atatürk yönetiminde halkın ortak bir millî kimlik altında toplanma araçları tarih, dil ve kültür öğeleri ile “Ne Mutlu Türküm Diyene!” söylemi çerçevesinde temellendirilmiştir. Bu bağlamda, Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti ve Türk Dili Tetkik Cemiyetleri kurulmuş, millî kimliğin inşası için çeşitli kongreler düzenlenmiştir (Demir, 2010a: 385). Ayrıca Türk etnografyasını araştırmak, uluslararası bir merkez vazifesi görmek amacıyla da (İlgürel, 1975: 39) Türkiyat Enstitüsü oluşturulmuştur.

3. İç Politikanın Temel Dinamikleri

Atatürk döneminde yürütülen iç politikanın temel unsurları; millî kimliğin, sanatın ve millî kültürün taşıyıcısı olan millî eğitim, tam bağımsızlığın temel şartı olan üretim odaklı millî ekonomi ve özgürlükçü, eşitlikçi bir politikadır. İç politikada bu unsurlar bütüncül ve sağlam bir şekilde inşa edildiğinde, ülkeyi geleceğe taşıyan ve uluslararası arenada öne çıkaran altyapı da kendiliğinden oluşacaktır.

3.1. Eğitim

Atatürk “*Milletimizi gerçek saadete ulaştıracak olan irfan ordusudur.*” sözüyle bir ulusun yaşamında eğitimin önemini belki de en iyi anlayan ve anlatan devlet kurucusudur (Senemoğlu, 2020). Bu bağlamda, Atatürk Doğu’nun ve Batı’nın eğitim sistemlerini incelemiş, John Dewey gibi dünyaca ünlü eğitim kuramcılarını ülkeye davet etmiş ve millî niteliklere sahip, özgün bir eğitim sistemi geliştirmeye çalışmıştır.

Cumhuriyet’in devraldığı eğitim sistemi bilime dayalı olmayan, dağınık ve ulusallıktan uzak bir yapıya sahiptir (Sarpkaya, 2002: 3). Bu sistem; dil, tarih, sanat alanlarını da kapsayan topyekûn bir millî kültürün gelişmesine engel oluşturmaktaydı (Senemoğlu, 2020). Atatürk, eğitim politikasını iki temel düşünce etrafında biçimlendirdi. Bunların ilki laik çatı altında toplanan bilimsel ve ulusal bir eğitim sistemidir (Eğilmez, 2018: 177); ikincisi ise yeni Türkiye Cumhuriyeti’nin kökleşmesinde ve devrimlerin yaygınlaştırılmasında eğitime işlevsel yaklaşımdır (Sarpkaya, 2002: 3).

Atatürk eğitime dair fikirlerini, 1921’de Ankara’da Maarif Kongresinin açılış konuşmasında, Osmanlı’dan kalan mektep-medrese ayrımının kaldırılıp yerine millî kültürü tesis edecek eğitim sisteminin kurulacağını vurgulayarak dile getirmişti (Bucak, 1993:118). Kurtuluş Savaşı’nı müteakip 3 Mart 1924’te Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarıldı. Eğitim alanında reform yapabilmek, millîlik, laiklik, modernlik esaslarını uygulayabilmek adına çıkarılan bu kanun (Okur, 2005: 420), tüm eğitim ve öğretim kurumlarını Maarif Bakanlığı’na bağlayarak, eğitim sisteminde birlik ve bütünlük sağlamıştır. Böylece, Mustafa Kemal Atatürk tarafından benimsenen ve Ziya Gökalp’in millî kimlik bakımından önemli saydığı millî eğitim ve öğretim birliği, okulların Maarif Nezareti’ne bağlanması gibi görüşler uygulanmaya başlanmıştır (İslam, 1999: 769).

Eğitim alanında sosyal bütünleşmeyi ve çağdaşlaşmayı sağlayacak olan bu ilk adımın ardından harf inkılabı yapılmıştır. Türk milletinin eğitim ve kültür düzeyini yükseltmek, millî kültürü oluşturmak ve çağdaş uygarlığa yönelmek amacıyla yapılan harf inkılabı, Türk kültürünün millîleşmesi ve gelişmesini hedefleyen girişimin önemli bir parçasıydı (Tongul, 2004: 103-105).

1930’lu yıllarda eğitim alanında toplumun farklı kesimleri için de önemli reformlar yapıldı. Halk eğitimi ve köylerin kalkınması önemsendi. 1932’de öğretmen birliklerini de içinde toplayacak şekilde 14 il merkezinde Halkevleri kuruldu (Gediklioğlu, 1991: 11-15). Halkevlerinin kurulmasındaki temel amaç sosyo-kültürel gelişmeyi hızlandırmaktı (Çeçen, 1974: 89-91).

3.2. Ekonomi

Bilindiği üzere ekonomik güç siyasi gücün ve ülkeler arasındaki ilişkilerin en önemli belirleyicisidir. Kamu diplomasisi/yumuşak güç uygulamalarının etkinliğinin sağlanması açısından ülke çıkarlarını, uluslararası rekabet düzeyini ve ekonomik gücü korumak her zaman önem arz etmektedir. Osmanlı Devleti’nde ekonomi savaş ve fetihler odaklı kurgulanmış ve yumuşak güç uygulaması ülkelere kapitülasyonlar gibi ticari ve ekonomik tavizler verilmesi aracılığı ile olmuştur.

Dönemin önemli büyük güçlerinden olan Osmanlı İmparatorluğu duraklama döneminden itibaren çağın gelişmelerini doğru okuyamamış ve Sanayi Devriminin etkisi ile birlikte yaşanan ucuz ve kitlesel üretim artışı Osmanlı üretim yapısını ve rekabet gücünü baltalayarak Osmanlı Devletinin sonunu hazırlamıştır. Osmanlı'nın kapitülasyonlar ve dış borçlanmayla zirveye çıkan ekonomik zafiyeti önce mali sonra da siyasal bağımsızlığın yitirilmesine yol açmıştır (Eğilmez, 2018: 130)

Osmanlı'dan kalan ekonomik bakiye yeni Cumhuriyeti zora soksa da ülkede ekonomik bağımsızlık olmadan siyasal bağımsızlığın da olmayacağı kanaatiyle Atatürk, ekonominin temellerini Türk Devrimi'nin ruhuna uygun pragmatik ve demokratik yöntemler üzerine temellendirmiştir (Dedekoca, 2018). “*Savaş meydanlarında kazanılan zaferler, ekonomik zaferlerle taçlandırılmadıkça o ülkenin bağımsızlığından söz edilemez.*” diyen Atatürk'ün kurguladığı olduğu ekonomi modelinin özünü millî ekonomi ve yurttaşların refah seviyesinin artırılması oluşturmaktadır. Ekonomi politikaları savaş döneminde şekillenmeye başlamış olup Türk Kurtuluş Savaşı'nın o dönem bağımsızlığını yeni kazanan Sovyetler Birliği dışında hiçbir ülkeden yardım ve borç alınmadan Tekâlifî Millîye Emirleri ile yapılması bağımsız ve millî ekonomi çabasının ilk somut adımı olarak değerlendirilebilir (Boratav, 2018) Buna ek olarak 1 Aralık 1922'de Millî Türk Ticaret birliğinin kurulması savaş döneminde sanayi ve ticaretin millileşmesi yönündeki somut adımların ilkidir (Yıldız, 2015: 11). Bu dönemde belirlenen temel ilkeler; millî ekonomik çıkarların gözetilmesi, dış pazarlara ve yabancı ekonomilere bağımlılığın kaldırılması şeklindeydi (Dedekoca, 2018).

Bu fikirden hareketle, ekonomi politikalarını belirlemek ve bu politikaları millî unsurlara dayandırmak amacıyla İzmir'de bir İktisat Kongresi toplanmıştır. 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihinde toplanan İzmir İktisat Kongresi yeni rejimin karşılaşılabileceği tüm iktisat politikası sorunlarının tartışıldığı; çiftçi, tüccar, sanayici, işçi kesiminin bir arada bulunarak siyasi kadrolarla üreten ve pazarlayan kesimlerin birlikte hareket etmesinin amaçlandığı, konulara bütüncül yaklaşıldığı ve devletin ekonomi felsefesinin şekillendiği bir kongre olarak önem arz etmektedir (Boratav, 2018). Kongrede özel sektör ağırlıklı ve piyasa ekonomisine yönelik bir kalkınma modelinde karar kılınmıştır (Çarıkcı, 1998: 3244). Bu çerçevede ilk aşamadaki hedefler; yerli üretimin geliştirilmesi, koruyucu gümrük tarifelerinin kabul edilmesi, Sanayi Bankası kurulması, limanlarda kabotaj hakkı sağlanması ve ulaşım altyapısının geliştirilmesiydi (Yavi, 2001: 282-283). Alınan kararların bağlayıcı niteliği olmasa da devlet politikası olarak benimsendiği Kongre millî iktisat görüşünün ana unsurlarıyla uyum içerisinde olan kalkınmacı, yerli ve yabancı sermayeyi ve piyasaya dönük tarım kesimini özendirici, ekonomik hayatın denetiminin millî unsurlara geçmesini kolaylaştırıcı ve ılımlı bir korumacılığı öngören tezleri ön plana çıkarmıştır. Ayrıca Kongre, egemen ekonomik güçlerin birbirleriyle çatışmaya düşmeden ortak mesajların siyasi kadrolara etkili biçimde iletilmesini sağlaması bakımından da ayrı bir öneme sahiptir (Boratav, 2018: 48).

1923-1929 yılları açık ekonomi koşullarında ülkenin yeniden inşasına ve uluslararası arenada prestij kazanmaya odaklanılarak geçirilmiştir. Lozan Antlaşması hükümleri çerçevesinde Osmanlı'dan kalan borçlar ödenmiş ve Osmanlı Döneminde verilen ekonomik tavizler aşamalı olarak kaldırılarak bağımsız ve millî ekonomi için önemli adımlar atılmıştır. Reel sektörde yapılması planlanan yatırımların finansmanı için bağımsız para politikası ve bankacılık sektörünün gelişimi önem arz etmektedir. Yine aynı dönemde 1924 yılında Ziraat Bankası'nın her türlü bankacılık işleminde bulunmasına yetki tanınmıştır (AAKMA, 2020). Cumhuriyet döneminin ilk ulusal bankası ise, 1924 tarihinde kurulan Türkiye İş Bankası olmuş, ülkenin kalkınması ve sanayileşmesinde önemli rol oynamıştır (AAKMA, 2020). 1925 Tarihli ve 633 Sayılı Kanunla ise Sanayi ve Maden Bankası (Bozoklu, 2003) kurulmuştur. Bu banka maden ve sanayi sektörlerinde bulunan girişimcilere kredi açmak, bankacılık işlemleri yapmak, devlet fabrikalarını özel sektöre devredilinceye değin işletmek ve özel sektörle ortaklıklar kurmak amacıyla kurulmuş olan bir devlet bankasıydı (AAKMA, 2020). 1930 yılında Merkez Bankası'nın kurulması da bu bağlamda önemlidir. Bu sayede Türkiye, kendi parasını basabilme ve para politikasını belirleyebilme imkânına sahip olmuştur (Eğilmez, 2018:138)._Ayrıca üretim odaklı ekonominin en önemli yansımalarından olan ilk şeker fabrikaları da 1926 yılında Uşak ve Alpullu'da açılmıştır (AAKMA, 2020).

Ekonomik kalkınma için önemli olan ulaşım alanında da pek çok reform ve yatırım yapılmıştır. Osmanlı döneminde yabancı şirketlerde bulunan demiryolları, 1924 yılında çıkarılan “Anadolu

Demiryollarının Devletleştirilmesi Hakkındaki Kanun” ile devletleştirilmiş ve 1926 yılında da Kabotaj Kanunu çıkartılarak Türk deniz ticaretinin ve taşımacılığının gelişimi için çok önemli bir adım atılmıştır (Özçelik vd. 2007: 358). Yine bu dönemde havacılık alanında da önemli gelişmeler yaşanmış ve Kayseri’de bir uçak fabrikası açılmıştır (Coşkun, 2003: 74). Kısmi liberal dönem olarak adlandırılan 1923-1929 dönemi bir ülkenin enkazını kaldırma dönemi olarak görülse de gayri safi millî hâsıla 570.000.000 Dolar’dan 1.000.000.000 Dolara yükselmiş ve ilk yılı başlangıç kabul etmemize karşın dönemin büyüme oranı %9,4 olarak hesaplanmıştır (Eğilmez, 2018: 137). Ekonomideki bu kalkınmanın hemen hemen tüm varlığını tüketmiş bir toplumun kurduğu yeni devletin başarı öyküsünü anlattığı (Eğilmez, 2018: 137) ve gelecekteki politikaların belirlenmesinde özel bir öneminin olduğunu söylemek mümkündür.

Genel olarak gerek ülke içinde gerekse dünya çapında gelişmeler doğru okunmuş ve krizler ekonominin millîleştirilmesi için fırsata çevrilmiştir. Bütüncül bir biçimde belirlenen politikalar 1929 Büyük Buhranının ardından 1930-1939 yılları döneminde karma ekonomi modelinin uygulandığı korumacı-devletçi sanayileşme ilkesi çerçevesinde istikrarlı bir şekilde uygulanarak ekonomik kalkınma başarısını oluşturmuştur. Bu bağlamda öncelikli olarak sanayi planlarının uygulamaya konulması da ayrı bir önem taşımaktadır. 1934-1939 Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı’nda, ham maddeleri ülkede olan veya kısa zamanda temini mümkün olan sanayi dallarına öncelik verme kararı alınmış ancak kurulacak fabrikalar için yüksek sermaye gerekeceğinden bunların üretimine yönelik kurulacak olan fabrikaların devlet eliyle kurulması yaklaşımı benimsenmiştir (İnan, 1972: 20). Bu politikalar doğrultusunda; kükürt, cam, antrasit, kâğıt, kumaş, suni ipek, merinos ve bez fabrikaları kurularak Demir Madeni İşletmesi ve Çubuk Barajı hizmete açılmıştır (Özçelik vd. 2007: 263).

Kamu diplomasisi tanıtımı yapılabilecek mevcut değerleri ve başarı hikâyelerini içerdiği kadar tanıtımı yapılabilecek değerlere ulaşmak için atılan adımları, yapılan yatırımları ve sağlanan başarıları da içerir. Bu bağlamda yine bu dönemde bitkisel yağların tarım traktörlerinde kullanılmasının devlet eliyle başlatılması önemli reformlardan biri sayılabilir. Günümüzde yenilenebilir bir kaynak olan ve gelecek açısından önemli bir potansiyel vaat eden biyoyakıt (o dönemdeki adı bitkisel yağ veya sentetik yakıt) üretimi (TMMOB, 2007) ilk olarak 1934 yılında Atatürk Orman Çiftliği’nde başlamıştır. Dünyadaki biyoyakıt teknolojisinin ilk örneğini teşkil eden bu çalışma, İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı’nda da yer almış ve benzin ile diğer fosil yakıtların ithal edilmek yerine ülke kaynakları ile elde edilmesinin önemi vurgulanmıştır (Hatunoğlu, 2016). Ancak Atatürk’ün ölümü bu projeyi olumsuz etkilemiştir. Buna rağmen, 1942 yılında Türk Silahlı Kuvvetleri’nde kullanılan benzinin %20 oranında biyoetanolla harmanlanarak kullanılması sağlanmıştır (Hatunoğlu, 2016: 102).

Bu dönemde uygulanan politikaların yumuşak güce katkısı bağlamında Kayseri’de kurulan Tayyare fabrikası ve diğer ülkelerle ilişkilerimizdeki rolü önemli birer örnektir. 1933 yılında Millî Savunma Bakanlığı’na devredilen Kayseri Tayyare Fabrikasında (Tayhani 2001: 224) açılışından kısa bir süre sonra, 22 Ekim 1933 tarihinde, Türk Silahlı Kuvvetleri için ilk defa iki adet uçak üretilmiş (Cumhuriyet, 1933) ve bu uçaklardan biri Atatürk tarafından İran Şahı Rıza Pehlevi’ye hediye edilmiştir (Cumhuriyet, 1934). Kayseri Tayyare Fabrikası üretim için sarf ettiği enerjiyi fabrika bünyesine kurulan elektrik üretim jeneratörleriyle sağlamıştır; bu durum Türkiye’de otoprodüktör sanayisinin gelişiminde ilk örneklerdendir (Akpınar, 2017: 226).

Tablo 1. Atatürk Dönemi’nde Kayseri Tayyare Fabrikasının Faaliyetleri (Akpınar, 2017: 221-222)

Yıl	Anlaşmanın Yapıldığı Ülke ve Firma	İçerik	Uçak Modeli	Miktarı
1926-1928	Junkers - Almanya	Bakım-Onarım	A-20, F-13, G-23	---
1932	American The Curtiss Aeroplane and Engine Company Incorporation - ABD	Üretim	Curtiss Hawak ve Fledgling	33 8
1935	---	Üretim	Planör	53
1936	Gothaer Waggon Fabrik A.G - Almanya	Üretim	Gotha 145	45

1937	Panstwowe Zakłady Lotnicze - Polonya	Üretim	PZL A-24C	24
------	--------------------------------------	--------	-----------	----

Özetle, devraldığı ekonomik yük nedeniyle 1930'dan önce sürekli açık veren dış ticaret bilançosuna sahip olan yeni Cumhuriyet, tüm bu ekonomik atılımlarla fazla vermeye başlamış (Oran, 2001: 250) ve kendi kendine yeten bir ülke olmayı başarmıştır.

3.3. Tarım

Osmanlı Devleti'nden yeni Türk Devleti'ne geçildiğinde ekilebilir toprakların çok azı tarıma açıktı (Sarıkoynucu vd.1998: 216). Üretim azdı ve dışa bağımlı olunan bir alandı. Çiftçinin eğitimsizliği ve çeşitli vergiler bu alandaki diğer problemlerdi. Ayrıca yollar da nakil vasıtalarının ve uygun ulaşımın olmaması nedeniyle önemli bir sorundu; bu da ülkede kıtlığa, nüfusun zayi olmasına ve dağılmasına sebep oluyordu (Birinci Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi, 1938: 210). Üstelik savaşlarda pek çok erkeğin ölmüş olması, kol gücüne dayalı olan tarımda, iş gücünün azalmasına neden olmuştu. Tüm bunlar yeni kurulan Cumhuriyet'in gayrisafı millî hasılasının yaklaşık yarısını oluşturan tarımsal üretimi (Arıoba, 1982: 79-87) olumsuz etkilemekteydi. Ancak Atatürk, ülkenin kendi kendine yetebilmesini sağlayacak bir tarımsal sistem istiyordu. Bu kapsamda öncelikle tarım alanında yapılacak reformlar belirlendi. Bunlar; ekilebilir toprak alanlarının tarıma açılması, makineleşmeye gidilmesi, aşar vergisinin kaldırılması, ipekçiliğin ve hayvancılığın geliştirilmesi, tütün ekimi ve ticaretinin serbest bırakılması, çiftçiye destek teşviklerinin verilmesi ve ulaşımın iyileştirilmesiydi (Koç, 2000: 153).

Belirlenen hedefler doğrultusunda ilk olarak aşar vergisi kaldırıldı. Devlet bütçesinin 1/4'ünü oluşturan bu verginin kaldırılması, toplam vergi geliri içinde tarımın payının %33'ten %10'a düşmesine ancak köylünün gelir düzeyinin ve tarımsal üretimin artmasına neden olacaktı (Akalin, 1975: 98-99). Bu yolla üretimin uzun vadede desteklenmesi ve ülke ekonomisinin kendine yeter hale gelmesi amaçlanmaktaydı. Ayrıca 1925'te kabul edilen bir kanunla; devlete ait arazilerin, arazisi olmayan köylüye dağıtılmasına başlanmış, on yılda köylüye 1.000.000 dönümü aşkın arazi dağıtılmıştır (Donat, 2016). Tarım eğitimine de önem verilmiş ve Yüksek Ziraat Enstitüsü kurulmuştur (Cem, 1977: 476-480). Çiftçilerin Zirai Birlikler kurması teşvik edilmiş, çiftçiye destekleyecek kredi politikaları da geliştirilmiştir. Ancak bu kredi politikaları daima üreticinin lehineydi; öyle ki, köylünün kredi borçları ve faizleri sık sık ertelenmiş ya da bazı durumlarda hiç geri alınmamıştır.

Tarım reformlarının uygulanmasında Atatürk'ün öncü bir lider olarak kişisel rolü oldukça büyüktür. Atatürk, yurdun çeşitli bölgelerinde numune çiftlikleri kurmuş ve teknik yöntemlerle tarım yapılmasının önemli sonuçlarını somut olarak çiftçiye göstermiştir (Sarıkoynucu vd.1998: 231). Ankara yakınlarındaki çiftliği "deneme ve eğitim merkezi" haline dönüştürmüştür (Akdeniz Üniversitesi, 2020). Ayrıca bizzat traktör üzerine binerek tarım yapmış, iyi cins hayvanlar yetiştirilmesinde köylüye örnek olarak Türk çiftçisinin de başöğretmeni olmuştur (Sarıkoynucu vd.1998: 231).

Tüm bu politikalar tarımdaki koşulların iyileşmesine sebep olmuş ve olumlu sonuçlar kısa sürede görülmeye başlamıştır. 1923-1939 arasındaki ekilen toprak miktarı her yıl ortalama %2,5 oranında genişlemiştir (Dedekoca, 2018). 1938 yılına gelindiğinde ülkede ekilen toprakların toplam alanı 11.000.000 hektara ulaşmıştır (Sarıkoynucu vd. 1998: 235). Tarımsal üretimin artması tarıma bağlı sanayiler kurma çalışmalarını da hızlandırmıştır. Böylece Osmanlı'dan geri bir tarım yapısı devralan Cumhuriyet yönetimi, tüm olumsuzluklara karşın tarımsal üretim kapasitesini arttırmış, ekonomik altyapıyı kurmuş sanayinin temelini atmış tam bağımsızlık ilkesine dayanan ulusal bir ekonomi politikası izlemiş ve hızlı bir kalkınmayı gerçekleştirmiştir. (Sarıkoynucu vd. 1998: 241).

3.4. Siyaset

Siyasi liderlik; toplumu yönetirken uygun zamanı seçme, olayları zamanında kavrayarak karar verebilme, ileri görüş ve sezgilerle sorunları öngörebilme, kararlı ve istikrarlı tutumlar sergileme, toplum yapısına göre iletişim teknikleri geliştirme gibi faktörlerin bir araya geldiği sanattır (Polatlı, 2018). Atatürk bu özelliklerin hepsine sahip olduğunu çeşitli vesilelerle defalarca göstermiştir.

Geçmişin siyasal iktidarını radikal bir kararla kökünden değiştirerek, millet menfaatlerini gözeten, millî hâkimiyete dayalı bir idare şeklini tesis etmesi de bunu kanıtlar niteliktedir (Aslan, 2008: 246).

Atatürk'ün modern devlet anlayışının özünde; ekonomik, kültürel ve hukuki dönüşümlerin gerçekleştirilmesiyle erişilebilecek (Özbudun, vd. 1981: 206) demokrasiye dayalı bir devlet düzeni yatmaktaydı. Onun bu anlayışı millet hâkimiyetine dayanan cumhuriyet rejimiyle şekillenmiştir (Torgul, 2004: 103). Millî egemenlik vurgusu yapan bu demokratik rejim milleti de yönetimde söz sahibi yapmış, devletin temellerinin sağlam bir zemin üzerine oturmasını sağlamıştır.

Atatürk tarafından iç politikada gerçekleştirilen inkılapların yabancı kamuoyu nezdinde gördüğü karşılık, yumuşak güç ve kamu diplomasisi uygulamalarının doğal çıktıklarına dönüşmüştür. Atatürk yaşadığı dönemde büyük bir komutan ve asker olmasına karşın insan hayatına ve ahlaklı bir barışa verdiği önem ile harp ettiği milletlerin ülkelerinde bile kendisine ve fikirlerine duyulan saygıdan ötürü yüceltilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurtuluş ve kuruluş dönemindeki çalışmaların neticesinde Mustafa Kemal Atatürk adına günümüze kadar binlerce basılı eser yazılmış, dünyanın dört bir yanındaki ülkelerde adı sokak, cadde ve parklara verilerek heykelleri dikilmiştir. İç politikada gerçekleştirilen politikaların kamu diplomasisine nasıl katkı sağladığını somut bir örnek üzerinden açıklamak gerekirse Türk kadının toplumsal statüsünün iyileşmesi ve hak ettiği yere ulaşması için 1930 yılından itibaren tanınmaya başlayan siyasal haklar İslam coğrafyası ve Doğu medeniyetlerine de ilham kaynağı olmuştur denebilir. 1934 yılında kadınlara seçme ve seçilme hakkının tanınması neticesinde Uluslararası Kadınlar Birliği'nin 12. Kongresi bu sebeple 1935 yılında İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Başta Mısır olmak üzere Orta Doğu ülkelerinin kadınları bu hakların da kendi ülkelerine gelmesini istemekteydi. Bu kongrede farklı ülkelerden kadınlar Atatürk'ü ziyaret etmiştir (Savrun, 2018: 156). Bu ve benzer başarı örnekleri ülkeler arası diyalogu güçlendirmiş ve Türkiye Cumhuriyeti'nin yumuşak güç uygulamasına katkı sağlamıştır.

4. Dış Politikanın Temel Dinamikleri

İç ve dış politikanın birbiriyle bağlantılı olduğunun, içeride güçlü olmadan dışarıda güçlü olunamayacağını (Öztürk, 2004: 112) bilincinde olan Atatürk, Cumhuriyet'in dış politikasını da bu temel üzerine kurmuştu. Türkiye, güç dengesine oynamak ile ittifaklara girmek arasında tercih yapmak zorundaydı (Oran, 2001: 30). Büyük devletlerle girişeceği ittifaklar devletin uydulaşmasına yol açabilirdi (Oran, 2001: 30). Bu yüzden Türkiye mümkün olduğunca, güç dengesine oynamayı tercih etti ve bunu da başarıyla yürüttü (Oran, 2001: 253). Atatürk'ün dış politika uygulaması, Lozan'da çözülen durumların devamlılığını sağlamak ve çözülemeyenlerin de çözülmesi üzerine kuruluydu. Devletlerarası meseleleri barışçıl ve diplomatik yollarla çözmek istiyordu. Türkiye'nin kendi gücünün yetersiz kalabileceği alanlarda da uluslararası olarak yürütülecek denge politikaları çerçevesinde bölgesel barışın korunması için ittifaklar yaparak ülkenin güvenliğini sağlamayı ilke haline getirmişti (Hacettepe Üniversitesi, 2020). Hatta 1929 yılında bütün anlaşmazlıkların daima barışçıl vasıtalar kullanılarak çözüleceğini taahhüt eden Kellog-Briand Paketi'ne katılım bu anlayışın bir yansımasını oluşturmaktadır (DB, 2020).

Dış politikanın başka bir dinamiğini de, Henry Kissinger'ın "Diplomasi" kitabında belirttiği gibi ulusal çıkarlara dayalı reel-politik bir anlayış oluşturmaktadır (Kissinger, 2014: 12-26). Atatürk'ün "millî menfaatlara dayalı millî bir siyaset uygulaması" olarak nitelendirdiği bu anlayışın çerçevesi, en açık şekilde Misak-ı Millî ile belirlenmiştir (Haytoğlu, 2013: 590).

Atatürk Türkiye'nin her türlü potansiyelini rahatlıkla kullanabileceği istikralı bir uluslararası arenayı savunmuştur. Bu bağlamda, pek çok ülke ile dostluk ilişkilerini geliştirmiş, bağımsızlık mücadelesi veren ülkelere doğrudan askerî veya mali yardımda bulunmak yerine yanlarında durarak onlara siyasal destek sağlamıştır. Bu durum Türk Dış Politikasının tarafsızlığına işaret etmektedir. Ayrıca Atatürk'ün Türkiye'si, kendisinden sonra bağımsızlığını sağlayarak çağdaş bir ülke olma yolunda ilerleyen ülkelere -model olma iddiasında bulunmadan- örnek teşkil etmiştir.

Cumhuriyet'in kurulmasından sonra dış politikada elde edilen bu başarılar, Atatürk'ün dönemi iyi analiz eden, şartların olgunlaşmasını bekleyerek durumu lehine çevirebilen, çıkarlarının gerektirdiği çerçevede tüm ülkelerle işbirliği içinde hareket edebilen bir politika izlemesinin sonucudur (DB, 2020). 1923-39 dönemi için "Türkiye'de Haysiyetli Dış Politika" deyimini kullanılması (Oran, 2011: 256), dönemin dış politika anlayışının özeti niteliğindedir.

4.1. Yurtta Sulh Cihanda Sulh

Atatürk'ün seçim beyannamesinde dile getirdiği “Yurtta Sulh Cihanda Sulh” sözü, Türk Dış Politikasının en temel ilkelerinden birini oluşturmaktadır. Bu söylem her ne kadar 1931 yılında dile getirilse de, pratikte uygulanması Cumhuriyet'in kuruluşuna dayanmaktadır.

Atatürk zorunlu olmadıkça savaşa daima karşı olduğunu şu sözleriyle dile getirmiştir; “*Harp zaruri ve hayati olmalı... Öldüreceğiz diyenlere karşı, ölmeyeceğiz diye harbe girebiliriz. Lakin millet hayatı tehlikeye uğramadıkça harp bir cinayettir.*” (Unan, 1959: 124). Dolayısıyla Atatürk'ün, bağımsızlık haklarının korunmasından başka bir talebi olmamıştır, bu çerçevede sınırları dışına müdahalede bulunma arzusu olmadığı gibi, başkalarının da Türkiye'nin sınırlarına ilişkin bir talebi olmaması durumunda çatışmazlık halini istemiştir (Oran, 2001: 47). Haklı

Barışın sürdürülebilirliği için kendi milletinin beklentileri kadar diğer milletlerin beklentileri de önemlidir. Dünya barışı için, devletler önce barış ve refahı kendi içlerinde sağlamalıdır, bu sayede uluslararası sistem de aynı politikayı izleyen barış ve refah içinde yaşayan uluslardan oluşacaktır. Yurtta Sulh Cihanda Sulh yaklaşımı ile kurulan Cumhuriyet bu ilkeye ne kadar sadık olduğunu II. Dünya Savaşı'nda izlediği tarafsızlık politikası ile göstermiştir (DB, 2020). Bu tutum kamu diplomasisinin, bir ülkede doğan fikirlerin ve düşüncelerin uluslararası dolaşımının sağlanması (Huyghe, 2016) yönüne de dikkat çekmektedir. Çünkü Atatürk'ün barış hakkındaki bu düşünceleri yurt içinde huzur ve sükûnu, güven içinde yaşamayı sağlarken; diğer taraftan da milletlerarası barışı temel hedef almış ve bu amaçlar doğrultusunda barışçıl işbirliklerin oluşturulmasına öncülük etmiştir. Bir başka deyişle kaos ve karmaşasıyla ünlü bir bölgede, bir istikrar ve refah adası olan Türkiye'nin bu formülü uluslararası alanda da benzer bir başarıya ulaşmıştır.

4.2. Milletler Cemiyeti'ne Davet ve Üyelik

Milletler Cemiyeti (MC), Birinci Dünya Savaşı'nın sonucunda galip devletler tarafından barışın korunması amacı ile kurulmuş bir örgüttü. Ankara da bir yandan özüne uygun biçimde uygulandığı takdirde Cemiyet'in ilkelerinin dünya barışına katkıda bulunacağına inanırken, bir yandan da bu ilkeler bir türlü yaşama geçirilemediği için Cemiyet'in işleyişini sorgulamaktaydı (Barlas, 2017: 93). Ancak her ne olursa olsun, temel dış politika ilkelerinden biri “Yurtta Sulh Cihanda Sulh” olan Türkiye, barışı korumayı amaçladığını ifade eden bir örgütten uzak kalamazdı. MC'nin müzakere edildiği dönemde, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerde varlık gösterebilecek bir siyasi durumu yoktu, kurulduğunda ise Kurtuluş Savaşı halen devam etmekteydi. Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye; toplantıları ve alınan kararları yakından takip etmiş, hatta üye olmasa dahi uluslararası meselelerin MC aracılığıyla çözülmesi için çaba sarf etmiştir. Ancak aradan zaman geçmesine rağmen, Türkiye'nin Cemiyet'e üyeliği gerçekleşmemiştir. Bunda Türkiye'nin bu Cemiyeti İngiltere ve Fransa'nın dış politika aracı olarak görmesi ve SSCB'nin katılmamızı istemeyen tutumu etkili olmuştur (Oran, 2001: 310).

MC'de Musul sorunun Türkiye aleyhine çözülmesi Türkiye için dönüm noktalarından biridir. Ortada Musul meselesinin kalmaması ile rahatlayan İngiltere, Türkiye'nin statükocu tarafta yer almasını önemseydiği için Cemiyet'e üyeliğini destekler önerilerde bulunmuştur (Oran, 2001: 310). Türkiye de üye olmak istemekteydi çünkü MC'ye üye olunmaması Musul meselesinin aleyhte sonuçlanmasına neden olmuştu. Cumhuriyet'in ilanından itibaren ilk defa uluslararası bir örgütün parçası olma gerekliliği bu denli güçlü hissediliyordu (Barlas, 2017: 108). Ancak Atatürk, sisteme dâhil olma meselesinin kendi sunduğu koşullar çerçevesinde gerçekleşmesini yani davet üzerine olması gerektiğini savunuyordu (Oran, 2001: 257). Türkiye'nin bu konudaki kararlı tutumunu gören Cemiyet üyeleri, yürütülen başarılı dış politikalar neticesinde Türkiye'nin gittikçe artan önemini de dikkate alarak üyeliğin ön çalışmalarını yapmaya başladı. 6 Temmuz 1932'deki oturumda, İspanya'nın önerisi ve Yunan temsilcisinin desteğiyle Türkiye'nin MC'ye davet edilmesini öngören karar oybirliğiyle alındı (Oran, 2001: 311) Türkiye Bakanlar Kurulu kararı ile bu daveti kabul etti ve Genel Kurul'un 18 Temmuz 1932'de aldığı karar ile Türkiye MC'ye resmi olarak üye oldu (Soysal, 1989: 218).

Türkiye MC'ye girmek için taviz vermek yerine, izlediği onurlu ve tutarlı politikalar neticesinde davet üzerine katılmayı kabul ederek sistemin bir parçası olmuştur. MC'ye davet edilerek

üye olan ilk ve tek devlet olan Türkiye'nin bu başarısı hem uluslararası arenadaki diplomatik etkinliğini göstermiş hem de etki gücünü arttırmıştır.

4.3. Balkan Antantı

Birinci Dünya Savaşı sonrasında MC'nin attığı adımlar çoğu ülke tarafından yeterli görülüyordu. Bu yüzden sınırlarını korumak adına pek çok devlet paktlar oluşturma yoluna gitmişti. Bu çabaların en yoğun olduğu durumların başında da Avrupa'da İtalya ve Almanya, Balkanlar'da ise Bulgaristan'ın dikkatlerini yönelttikleri Balkanlar geliyordu (Oran, 2001: 350). Balkan Devletleri kendilerini tehdit altında hissetmekteydi. Bu bağlamda; Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya, 9 Şubat 1934 tarihinde bir antlaşma imzalamış (Soysal, 1989: 447-463) ve başta sınırlarını güvence altına alarak, tehditler çerçevesinde ortaya çıkacak sorunları birlikte çözmek adına bölgesel işbirliğini hedefleyen Balkan Antantı'nı oluşturmuştur.

Birinci Dünya Savaşı, Balkan Yarımadası'nın siyasal haritasını tümüyle değiştirmişti (Oran, 2001: 353). Bölgede çeşitli devletler ve imparatorluklar parçalanmış, yerine ulus devletler kurulmuştu. Ancak bu devletlerin üzerinde kuruldukları coğrafya, diğer devletlerin de hak iddia edebileceği bir durumdaydı (Oran, 2001: 353). Haliyle böyle bir durumda barışın korunması oldukça zordu. Bu doğrultuda bölgesel güvenlik arayışına giren ülkelerden biri de Türkiye idi. Avrupa'daki dengelerin değişmesinden ötürü gelecekteki savaş tehlikesini sezen Atatürk, Türkiye'yi sınırlarına yapılabilecek tehditlerden olabildiğince uzak tutmaya çalışıyordu. Bu bağlamda, Türkiye özellikle 1930'dan itibaren gelişme kaydeden Balkan Konferanslarının düzenlenmesinde etkili bir rol oynadı (Değerli, 2008: 129). Böylece Balkan Devletleri arasında bir iş birliği ortamı oluşturuldu. Tüm bu çabaların ve konferanslarda alınan kararların neticesinde Türkiye, Yunanistan öncülüğünde ve Yugoslavya ile Romanya'nın da katılımı ile 1934'te Atina'da Balkan Antantı'nı imzalandı (Değerli, 2008: 115). Bu şüphesiz, iki savaş arası dönemdeki anti-revizyonist Balkan devletlerinin yani Yunanistan, Romanya, Türkiye ve Yugoslavya'nın başta Almanya, İtalya ve Bulgaristan olmak üzere revizyonist ülkeleri dengeleme çabalarının en somut adımı idi (Kelkitli, 2017: 423). Bu Pakt, dünyanın savaşa sürüklenmekte olduğu bir dönemde Türkiye'nin dünya barışının korunması yolunda önemli adımlar attığının bir göstergesi olmuş, aynı zamanda da ülkenin II. Dünya Savaşı'nda izlediği tarafsızlık politikasının zeminini hazırlamıştır (DB, 2020).

4.4. Montrö Boğazlar Sözleşmesi

İstanbul Boğazı, Marmara Denizi ve Çanakkale Boğazı'nı kapsayan Boğazlar; jeopolitik köprü niteliğiyle dünyanın en önemli deniz yollarından birini oluşturmaktadır (Uğur, 2016:36). Türk Boğazları olarak bilinen; İstanbul Boğazı, Marmara Denizi'nin gemi seyri için kullanılan geçiş hattı ve Çanakkale Boğazı'ndan meydana gelen bu önemli su yolu, 1936 yılında kabul edilen Montrö Boğazlar Sözleşmesi'ne tabidir (Öztürk, 2004: 185).

Lozan Antlaşması ile geçici çözüme bağlanan Boğazlar Meselesi, Türkiye'nin haklarını kısıtlayan hükümler içeriyordu (Eğilmez, 2018: 114) ve Türkiye bu meseleden oldukça hoşnutsuzdu. Bu sebeple Nisan 1935'te MC Konseyinde, Mayıs 1935'te Balkan Antantı Konseyinde, Eylül 1935'te de MC Genel Kurulunda (Oran, 2001: 353) çeşitli girişimlerde bulunuldu. Ancak Türkiye'nin bu isteği dikkate alınmadı. Türkiye her fırsatta görüşünü savunuyor ve barışçı yollardan Sözleşmeyi değiştirmeyi deniyordu (Oran, 2001: 371). Nitekim uluslararası arenada dengelerin değişmesi sonucunda bu konuya dair değişikliklerin gözden geçirilebileceğinin sinyalleri verildi. Bunda İtalya'nın Habeşistan'a saldırması önemli bir etkendi. MC'nin, Habeşistan'a saldırdığı gerekçesiyle İtalya'ya karşı önlemler aldığı Kasım 1935'teki toplantılar sırasında isteğini tekrarlayan Türkiye, bu kez olumlu bir hava yaratmayı başardı (Oran, 2001: 371). Türkiye'nin, antlaşmaların hiçe sayıldığı veya kuvvet zoru ile değiştirildiği bir dönemde izlediği bu barışçı tavır diğer devletler tarafından sempati ile karşılanmıştı (Armaoğlu, 2005: 344). İlk olumlu tepki İngiltere'den geldi, diğer devletler de Türkiye'nin bu isteğini kabul etti ve 22 Haziran 1936'da Montrö kentinde bir araya gelindi.

Türkiye, potansiyel bir savaş tehdidi durumunda savaş gemilerinin geçişinin kendi iznine tabi olmasını isterken; İngiltere, Türk tasarısının değiştirilmiş bir halini savunuyordu (Oran, 2001: 373). Ancak bu fikre özellikle Romanya karşı çıktı çünkü bu tür uygulamaların ulusal egemenliğini zedelediği fikrindeydi (Oran, 2001: 373). Ayrıca SSCB de Karadeniz'e kıyıdaş devletlerin lehine düzenlemeleri kabul ettirmeye çalışıyordu. İki ay süren görüşmeler neticesinde, İngiltere'nin kendi tasarısından tavizler vererek Türklerin tasarısını desteklemesi ile birlikte, Boğazlar meselesini kesin

çözüme bağlayan ve Türkiye'nin haklarını iade eden (Eğilmez, 2018: 114) Montrö Boğazlar Sözleşmesi imzalandı.

4.5. Hatay'ın İlhakı

Fransa ile imzalanan Ankara Antlaşmasıyla Hatay millî sınırların dışında bırakılmak zorunda kalmış (Sarıнай, 1996:410) ancak Türkiye anlaşmaya bölgenin ileride özerk bir yönetime kavuşabilmesi için gerekli zemini hazırlayacak özel bir hüküm koydurmayı başarmıştı (Sarıнай, 1996: 410). En başından itibaren bu meseleyi şahsi bir mesele olarak gören Atatürk, bu konuda ne kadar kararlı olduğunu şu sözlerle dile getirmiştir: *"Ben toprak büyütme meraklısı değilim. Barış bozma alışkanlığım yoktur. Ancak sözleşmeye dayanan hakkımızın isteyicisiyim. Onu almazsam edemem. Büyük Meclis'in kürsüsünden milletime söz verdim. Hatay'ı alacağım. Milletim benim dediğime inanır. Sözümü yerine getiremezsem onun huzuruna çıkamam; yerimde kalamam."* (Hatipoğlu, 2015). Atatürk'ün bu kararlığı aslında Hatay'ın geleceğinin nasıl belirleneceğinin de çerçevesini çiziyordu. 1936 yılında Suriye ile Fransa arasında imzalanan ve Suriye'ye bağımsızlık veren antlaşmada İskenderun Sancağı'na dair hüküm yoktu (Armaoğlu, 2005: 348). Uluslararası konjonktürün uygun olduğunu gören Türkiye bu durumu kabul etmedi. 9 Ekim 1936'da Fransa'ya verdiği resmi notada Suriye'ye yapıldığı gibi İskenderun Sancağına da bağımsızlık verilmesini istedi (Armaoğlu, 2005: 349). Fransa yetkinin kendisinde olmadığını ancak meselenin MC'de görüşülebileceğini belirtti ve Türkiye bu teklifi kabul etti. MC 14 Aralık 1936'da meseleye el koydu (Armaoğlu, 2005: 349). Ancak Hatay'daki Fransız Temsilcisinin tavırları ilişkilerinin gerilmesine neden oldu. Hatta Ankara'ya danışılmaksızın bir Seçim Yönetmeliği hazırlanarak MC Konseyine gönderilmesi üzerine sert tepki gösteren Türkiye, 29 Aralık 1937'de, 1930'da imzalanmış olan Türk-Fransız Dostluk Antlaşmasını feshetti (Oran, 2001: 287-288). Bu sırada Atatürk'ün hastalığı da ağırlaşmaktaydı, ancak buna rağmen güney sınırına 30.000 kişilik bir kuvvet yerleştirdi (Oran, 2001: 287-288). Bu güç gösterisi Atatürk'ün ne kadar kararlı olduğunu uluslararası arenada anlaşılması içindi, Türkiye bu ana kadar diplomatik görüşmeleri sürdürmüş ve güç kullanarak sınır genişletme eğiliminde olmadığını göstermişti. Türkiye'nin kararlılığı Avrupa'daki koşullarla birleşip Türkiye'yle ittifak yapmanın önemi arttıkça, İngiltere'den gelen uyarılarla Fransa da geri adım atmak zorunda kaldı (Oran, 2001: 287-288). Seçim komitesi Sancak'tan ayrıldı, yapılan seçimlerde Türkler 40 milletvekilliğinden 22'sini kazandı ve Meclis ilk toplantıda Hatay Cumhuriyeti adını kabul etti (Armaoğlu, 2005: 351). Milletler Cemiyeti'ndeki uzlaşma sonucunda Hatay'ın ayrı bir entite olduğu kabul edildi (Sarıнай, 1996: 407). Türkiye, Montrö'de kazandığı uluslararası hukuk yoluyla hak arama ve elde etme tecrübesini Hatay konusunda da iyi değerlendirmişti (Sarıнай, 1996: 425). Bir sonraki aşama Hatay'ın anavatana katılması idi. Bu bağlamda Hatay Devleti ile dostane ilişkiler geliştirilerek yakın temaslar kuruldu ve 30 Haziran 1939'da Hatay Cumhuriyet'i Türkiye'ye katılma kararı aldı (Eğilmez, 2018: 114).

Kamu diplomasisinde yabancı kamuoyunu dinlemeyi bilmek esastır (Akçadağ, 2010: 6). Atatürk Hatay davasını bizzat, Hatay halkının gereksinimlerini gözeterek Türkiye'nin barışçı ve hukuka saygılı görünümünü bozmadan aşama aşama yürütmüştür. İşgalcilikle suçlanacak herhangi bir argüman vermemeye de büyük özen göstermiştir (Sarıнай, 1996: 426). Bu da onun sadece iç politikada değil, dış politikada da ince bir siyaset izlediğini (Aslan, 2008: 256), ülkenin saygınlığına ve bütünlüğüne zarar vermeden, diplomasiyi hiçe saymadan, barışçıl yolları sonuna kadar kullanarak uluslararası barışa katkı sunma yönündeki iradesiyle uluslararası kamuoyunun gözünde ülkenin siyasi duruşunu bir kez daha gözler önüne sermiştir.

4.6. Sadabad Paktı

Türkiye dış politikada, sınırlarını güvence altına alabilmek amacıyla diğer devletlerle olan ilişkilerini barışçıl bir zemine oturtmak istemiştir (Çelik, 2018: 93). Bu çaba sadece Balkanlar ile sınırlı kalmamış, Ortadoğu ülkelerini de kapsamış ve bu bağlamda bir pakt oluşturulmuştur. Bu Pakt'ın oluşmasında İtalya'nın 1936 yılında Habeşistan'ı işgali etkili olmuştur, çünkü Doğu'ya yönelen İtalyan tehlikesine karşı bu tür bir savunma sistemi kurmak bir zorunluluktan (Armaoğlu, 2005: 346). Gelişen koşullarda, 1935 yılında Türkiye, İran ve Irak arasında Cenevre'de hazırlanan ancak bir türlü imzalanamayan savunma sistemi antlaşmasını imzalayıp yürürlüğe koymamak için hiçbir engel kalmamıştı (Armaoğlu, 2005: 347). Afganistan'ın da katıldığı bu anlaşmaya giden yol,

bizzat İran Şahı ile Atatürk'ün kurmuş olduğu dostluk sayesinde açılmıştır. Atatürk'ün bir sonraki bölümde ele alınacak olan kamu diplomasisi faaliyetleri sayesinde İran Şahı ile geliştirmiş olduğu dostluk, dış politikada önemli bir gücün simgesi haline gelmişti.

8 Temmuz 1937 de Tahran'da Sadabad Sarayında, Türkiye, İran, Afganistan ve Irak arasında Sadabad Paktı adını alan antlaşma imzalandı (Armaoğlu, 2005: 347). Beş yıl için imzalanan bu antlaşma ile taraflar, dostluklarını devam ettirmeyi, Milletler Cemiyeti ve Kellogg-Briand Paktına bağlı kalmayı, birbirlerinin iç işlerine karışmamayı, ortak sınırlarına saygı göstermeyi, ortak çıkarlarını ilgilendiren meselelerde birbirlerine danışmayı, birbirlerine karşı herhangi bir saldırı hareketine girişmemeyi ve bu amacı güden hiçbir siyasi kombinasyona katılmamayı taahhüt ettiler (Armaoğlu, 2005: 347). Başarılı dış politika ile adım adım taşları döşenerek imzalanan bu pakt, Türkiye'nin Ortadoğu'da daha etkin politikalar izlemesini sağlamakla birlikte, bölge devletlerini yönlendiren liderlik potansiyelini de ortaya koymuştur.

5. Kamu Diplomasisi Faaliyetleri

Bir devletin, kendi toplumunun sahip olduğu değerleri iyi anlayıp özümseyerek akabinde uluslararası kamuoyu nezdinde buna bağlı politikalar geliştirmesini hedef alan kamu diplomasisi kavramı, Türk Dış Politikası için önemli bir yere sahiptir. Özellikle Atatürk döneminde bir ulusun yeniden inşası sürecinin her alanda başarıyla tesisi ve eş zamanlı olarak dış politikada izlenen barışçıl, kararlı, saygın, akılcı ve diğer devletleri ürkütmeyen politikalar kamu diplomasisi kavramının içeriği ile tam anlamıyla örtüşmektedir. Çünkü ülkenin tanıtımının anlamlı ve hedefe uygun olarak yapılabilmesinin ön koşulu, tanıtımı yapılabilecek argümanlara ve bir başarı hikâyesine sahip olmaktan geçmektedir.

5.1. Karadeniz Vapuru

Kamu diplomasisi, bir ülkenin diğer ülkelerin halklarına ve karar alıcılarına ulaşarak onların kendi ülkeleri hakkındaki düşüncelerini ve onların gözündeki imajını şekillendirmektedir (McGregor, 2007: 4). Cumhuriyet'in ilanından 3 yıl sonra Galata rıhtımından demir alan (Sabah, 2010) Karadeniz Vapuru kamu diplomasisi adına oldukça önemli bir örnektir. 86 gün süren yolculukla 12 ülkeyi gezen (Ayhan, 2019: 8) bu sergi vapuru, ticari anlamda da diplomasi anlamında da alanında ilk olma özelliği göstermektedir. Kitle iletişim araçlarının sınırlı olduğu bir dönemde Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğundan bile habersiz olan toplumlara yeni Türkiye'nin kalkınmışlığını, modern yüzünü ve üretim kalemlerini tanıtmak hem kültürel hem siyasi hem de ticari açıdan önem arz etmekteydi.

Atatürk, kalkınmanın devamlılığı için devletlerarası ilişkilerin de iyi olması gerektiğinin farkındaydı. Batı ile çeşitli seviyelerde diplomatik ilişkiler kurulmuş olsa da ekonomik ilişkiler yeterince gelişmemişti, buna ek olarak Türkler hakkında birtakım önyargılar da söz konusuydu. Atatürk önderliğindeki aydınlar, Türkleri, Türk değerlerini ve Türk ürünlerini Batı'ya tanıtacakları bir fikir üzerinde düşünmeye başladılar ve dünyada henüz gezici fuar uygulaması yokken (Akyüz, 2019: 26) ülkeyi dünyaya tanıtacak bir Türk gemisi fikrinde karar kıldılar. 1926 yılında, Mustafa Kemal Atatürk'ün: *"Bir gemi hazırlayın. İçine ürettiğimiz malları koyun... Türk insanı binsin gemiye, uygar, güzel görünümlü, kadınlı erkekli, gemide Türk bayrağını dalgalandırın, Avrupa'nın belli başlı ülkelerine, şehirlerine, limanlarına uğrayın, Avrupalıya Türkiye'nin yeni yüzünü gösterin"* (Kayra, 2015: 105) diye talimat verdiği bu proje, modern dönem fuarcılığının Cumhuriyet dönemindeki ilk uygulamalarındandır (Özçelik vd. 2017). Bu gemi Avrupa'nın limanlarını dolaşarak Türk ürünlerini tanıtacak ve Türkiye'nin en aydın, en parlak fertlerinden oluşan heyetle de Türk insanın ne kadar modern olduğunu ve muasır medeniyetler seviyesine ulaşmadaki başarısını Batı'ya gösterecekti. Bu amaçlar doğrultusunda hemen çalışmalara başlandı. Geminin içine Türk malları yerleştirildi, Sanayi-i Nefise öğrencileri gemiyi tablolar, biblolar ve heykellerle süsledi ve ağırlıklı olarak dil bilen, sanatla ilgilenen ve ülkenin gelişmişliğini temsil edebilecek nitelikte bir heyet oluşturuldu (Ayhan, 2019: 9). Ayrıca 47 kişilik Riyaset-i Cumhur Orkestrası da bu heyete eşlik edecekti. Hazırlıkların tamamlanmasından sonra gemi, 12 Haziran 1926'da İstanbul'dan demir aldı. Bona'dan Barselona'ya, Londra'dan Amsterdam'a, Hamburg'dan Stockholm'e, Helsinki'den Leningrad'a, Kopenhag'dan Napoli'ye tam 12 Avrupa hükümetinin 16 limanına uğrayarak; Türkiye'den çıkan hububatları, maden ve her nevi malları Avrupa'ya tanıttı (Ayhan, 2019: 19). Riyaset-i Cumhur Orkestrası gidilen her şehirde parklarda, konser alanlarında ve gemide konserler

verdi. Tüm bu etkinlikler sonucu yaklaşık 65.000 kişi gemiyi ziyaret etti ve çok daha fazla kişi ile de etkileşime geçildi (Ayhan, 2019: 264). Ayrıca, bu gezide sadece halk değil, ülkelerin heyetlerinden de pek çok siyasi ve ticari ziyaretler gerçekleşmiştir. Gemide 16 balo düzenlenmiş ve bunun haricinde 38 ziyafete iştirak edilmiştir (Ayhan, 2019: 264). Fransa'da ispiroto fabrikalarında kullanılmak üzere 100 vagon Türk mısırı ve Türk tütününü için Fransızlarla ticari anlaşmalar imzalanmıştır (Sevgili, 2017).

Türk mallarının yoğun ve ayrıntılı olarak tanıtılmasına imkân veren ve henüz Atatürk'ün pek çok devrimi hayata geçmeden önce Türk kadınının en iyi şekilde temsil edildiği gemi hakkında gidilen her ülkenin basınında Atatürk Türkiye'si hakkında güzel haberler çıkmış, değerli yazılar yayımlanmıştır (Özçelik vd. 2017). 11 Temmuz 1925 tarihli *L'Avenir de L'Est* gazetesi 'Yüzer Türk Sergisi' başlıklı haberinde Bona'nın da güzergâhta olmasını çok arzu ettiklerini yazmıştı; 12 Temmuz 1926 tarihli *Le Figaro* gazetesine göre bu sergi dünyada ilkler arasındaydı ve bağımsızlığını elde etmek için olağanüstü çaba sarf eden bir ulusu tanıtmının en güzel yollarından biriydi (Şencan Gürtunca, 2020: 125-129). *Le Mercure Africain* gazetesi gemideki ticari ürünleri ayrıntılı olarak tanıtmış, *Correspondance D'Orient* gazetesi geminin uğrayacağı tüm güzergâhı tarihleriyle birlikte aktarmış, *L'Echo*, *La Fronde*, *La Liberte*, *L'Ouest Eclair*, *Le Journal*, *L'Afrique du Nord*, *Le Gaulois*, *Hartlepool Northern Daily*, *Western Daily Press*, *Belfast News Letter*, *The Daily Mirror*, *Gloucestershire Echo*, *The Sunday Post*, *The Graphic* gibi çok sayıda gazetede yayınlanan Türkiye'yi, Atatürk'ün başlattığı üretim odaklı kalkınma modelini ve ülkenin ticari ürünlerini anlatan haberler (Şencan Gürtunca, 2020: 125-135) yürütülmüş olan kamu diplomasisi faaliyetinin başarısını ortaya koyan en önemli belgeler arasındadır.

5 Eylül 1926 tarihinde başladığı noktaya tekrar dönen gemi, kendisine yüklenen tüm hedefleri yerine getirmiş ve Batı'nın Türklere dair olumsuz düşüncelerini hızlıca giderebilecek yüksek bir varlık bulmuştur (Ayhan, 2019: 267). Türkiye Cumhuriyeti'nin kısa süre içinde aldığı çağdaş yol, askeri zaferleri iktisadi başarılarla taçlandırmakla kalmamış, Karadeniz Vapuru ile yaptığı çalışma ile de tam bir başarıya ulaşarak tarihteki onurlu yerini almıştır. (Akyüz, 2019: 30). Tüm bu yönleriyle tarihte bilinen ilk gezici fuar olma özelliğini haiz Karadeniz Vapuru, en ince ayrıntısına kadar tasarlanmış bir tanıtım faaliyeti olmakla yetinmemiş, kamu diplomasisinin en önemli amaçlarından olan ekonomik, sosyal ve siyasi kazanımların elde edilmesine imkân tanıyan güçlü bir araca dönüştürmüştür.

5.2. Türkiye'nin Kapılarını Yurtdışından Gelen Bilim İnsanlarına Açması

Türkiye, 1930'lardan itibaren rejim karşıtlığı nedeniyle ülkelerinden siyasi baskı gören ve ülkelerini terk eden çok sayıda bilim ve sanat insanına kapılarını açmıştır. Bu; özellikle üniversiteler bağlamında, reformların yapılmasının yanı sıra, kültürel bir diyalogun da kapısını aralamıştır. İki savaş arası dönemde, özellikle 1933'ten itibaren Nazi yönetimi tarafından işten çıkarılan ve çeşitli baskılarla karşılaşan çok sayıda bilim insanı ve sanatçı vardı (Oran, 2001: 306). Türkiye, Almanya'nın üstü kapalı tehditlerine rağmen bu kişilere ülkesinin kapılarını açmış, hatta İstanbul ve Ankara'ya yerleşen bu kişilerin nitelikli olanlarına devlet kurumlarında ve üniversitelerde iş imkânı sağlamıştır. Atatürk'ün bilime, sanata ve bunları icra eden kişilere verdiği önemin yansıması olan bu faaliyetler aynı zamanda kamu diplomasisinin önemli bir unsuru olan 'dost kazanma' faaliyeti idi.

Türk hükümeti zamanla bu kişilerin Türkiye'deki üniversite reformuna katkı sağlayacağı düşüncesinde haklı çıkmış ve bu kişilerin Türkiye'de çağdaş, demokratik ve bilimsel esaslara dayalı bir eğitim sisteminin oluşturulması yönünde önemli etkileri olmuştur. Bu bağlamda, Batı bilim dünyasının tanıdığı ve orijinal araştırmaları klasik kitaplara geçmiş bilim insanı yetişmesini ve birçok enstitü, klinik, laboratuvar ve kürsü kurulmasını da sağlamanın yanı sıra; içlerinden pek çoğu Türkçe öğrenerek alanlarında ders kitapları yayınlamıştır (Erdem, 2012: 385). Türkiye'nin modern bir eğitim sistemi kurmasına katkı sağlayan bu bilim ve sanat insanlarının çoğunu Almanya'daki Nazi rejiminden kaçan Yahudi asıllı bilim insanları oluşturmaktadır (Oran, 2001: 307), ancak bunun dışında Alman hükümeti tarafından Türkiye'de resmen görevlendirilerek atanan pek çok bilim insanı da bulunmaktaydı (Erdem, 2012: 385). Bu bilim insanları başta Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü olmak üzere Türkiye'nin önemli tarım ve jeoloji kurumlarında da görev yapmışlardır (Arslan, 2005: 30). Ayrıca tüm bu çabalar sırasında Türk ve Alman bilim insanları ve sanatçıları arasında görülen

iş birliği, Alman bilim insanlarının Türkiye'den ayrılmasından sonra da devam etmiş ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya ile Türkiye arasındaki ilişkilerin yeniden ele alınmasında kültürel bir temel oluşturmuştur (Türk vd. 2013: 47).

5.3. İran ile İlişkiler

Kamu diplomasisinin ana amaçlarından biri devletlerarasında köklü ilişkiler inşa etmektir. Yüzünü Batı'ya dönerken Doğu'yla da barışçıl ve nitelikli bağlar kurmayı önemseyen Atatürk, yüzyıllardır mezhep ayrışması ve yönetimlerin çıkar çatışmaları nedeniyle ilişkilerin gergin olduğu sınır komşusu İran ile ilişkileri normale döndürmek istiyordu. Bu adım Millî Mücadele döneminde önce İran tarafından atılmış ve 1921 yılında ilk olağanüstü İran elçisi Ankara'ya gelerek 30 Haziran 1922'de Atatürk'e itaatnamesini sunmuştur (Dilan, 1998: 74). Atatürk, Cumhuriyet'le birlikte kurulan bu bağı, yeni dış politika anlayışı doğrultusunda daha geniş siyasi alanlara yaymak istemekteydi. Çünkü MC'nin toplu güvenlik ilkelerinin uygulamaları, Almanya, Japonya ve İtalya gibi devletlerin uluslararası hukuk kurallarına aykırı tutumları nedeniyle etkisiz kalmaya başlamıştı ve Türkiye, kendi güvenliğini bölgesel paktlar yoluyla sağlamayı planlıyordu (Soysal, 1981: 102). Ayrıca 1934 yılında kurulan Balkan Paktı da Yunanistan'ın çekinceli tutumu nedeni ile yalnızca Bulgaristan'dan gelecek tehditlerle sınırlı kalmıştı (Atuk, 2017: 223). Haliyle ortak değerlerin, kültürün ve en önemlisi de ortak düşmanın bulunduğu bir ülke ile daha avantajlı bir iş birliği geliştirilebilirdi ve Türkiye için bu ülke İran'dı.

Kayseri Tayyare Fabrikasında üretilmiş olan yerli uçaklardan birini Pehlevi'ye hediye eden Atatürk; Doğu'da önemli bir müttefik olacağı düşünülen bir ülkenin liderine, 9 yıl gibi kısa sürede kendi imkânları ile uçak üretecek konuma gelmiş olan ülkesinin ve gerçekleştirmiş olduğu atılımlarla döneminin çok ötesine geçmiş olan Cumhuriyet'in gücünü göstermiş oluyordu. Bu aynı zamanda dış politikada atılmış önemli bir kamu diplomasisi adımıydı.

İran Şahı'nın 1934'teki Türkiye ziyaretini de bu anlayış çerçevesinde yürüten Atatürk, Şah geleneksel diplomasi yollarının dışında çok daha derinden etkilemek istiyordu. Bunun için sıra dışı bir yöntem tercih etti modern bir devletin önemli unsurlarından olan sanatın gücünden faydalanarak Türkiye'ye gelecek olan Şah onuruna bir opera yazılmasını emretti (Atuk, 2017: 240). 2 ay gibi kısa bir sürede yazılan 3 perdelik operanın ana fikri, iki toplumun binlerce yıllık tarihleri boyunca sahip oldukları kardeşlik anlayışına dayandırılmıştı (Atuk, 2017: 241). Metnin yazımına da müdahil olan Atatürk, İran'da oldukça önemli bir yeri olan *Şehname* destanından esinlenerek oyunun kahramanları olan Tur ve İraç'ın ikiz olarak yazılmasını istemişti (Atuk, 2017: 241). Aynı yollara gidip birbirlerini unutsalar da yüzyıllar sonra buluşup kardeş olduklarını anlayan bu iki kahraman, aslında İran Şah'ını ve Atatürk'ü temsil etmekteydi. Bu gösteride oldukça duygulanan Şah, gösteri bitiminde gözyaşları içinde Atatürk'e sarılmıştır (Yalçın, 1995: 41-47). Atatürk, henüz oteli bile olmayan bir başkentte, iki ay gibi kısa bir sürede yazılıp sahnelenen opera sanatı ile barışı ve kardeşliği simgeleyen (Kahramankaptan, 2006: 26) bir mesaj vermiş ve İran Şahının dostluğunu kazanmıştı.

Ziyareti beklenenden uzun süren Şah, bizzat tanıklık ettiği Atatürk'ün toplum mühendisliği çabalarından çok etkilenmiş ve Tahran'a döndüğünde de Türkiye'yle iyi ilişkileri devam ettirme azmini tazelemiştir (Oran, 2001: 357). Bu bağlamda Atatürk, İran Şahı'nın 1934'teki Türkiye ziyaretini kamu diplomasisi açısından azami fayda sağlayacak şekilde değerlendirmiş ve iki ülke arasındaki dostluk ve bölgesel iş birliğinin temellerini sağlam temeller üzerinde kurmayı başarmıştır.

Sonuç

Bir ulus ekonomik olarak başarılı ve politik olarak istikrarlı görüldüğünde, gücü hem bölgesel hem de küresel düzeyde eşit oranda artmaktadır (Huijgh vd. 2016: 3). Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'ni böyle bir anlayışla inşa ve dizayn etmiştir. Her türlü düşüncüyü önce ulusal boyutu ile ele alan, daha sonra da bunu devletin dış politikada etkin bir yere sahip olması için kullanan bu millî model; içeride istikrarı sağlarken, dışarıda da diplomatik saygınlığı arttırmıştır.

Var olma mücadelesinin hemen ardından yıpranmış bir ekonomi, millî ve eşitlikçi olmayan eğitim ve kendine yetmeyen bir üretim ile karşılaşan Cumhuriyet yönetimi, modern güç unsurlarını o dönemde doğru tespit ederek kendine hedefler belirlemiş ve öncelikli olarak kalkınma odaklı bir yönetim planı sergilemiştir. Çünkü devletin varlığını sürdürebilmesi ve sonsuza dek yaşaması, çağın gereklerine ayak uyduracak modern bir devlet sistemi ile mümkündür. Bu modern devlet sistemi, millî

stratejiden yana olmuş; bir başka deyişle, Osmanlı İmparatorluğu'nun çökmesine yol açtığını düşünülen koşulların, Cumhuriyet döneminde tekrar oluşmaması için öncelikle millî kimliğin oluşturulması sağlanmıştır (Çiftçi, 2007: 97). Bu bağlamda, başta ekonomi, siyaset, eğitim, kültür, sanat ve tarım olmak üzere; diğer devletlerle rekabete girebilecek kalkınmışlıkta, çağa ayak uydurabilecek donanımda ve kendine yetebilecek kabiliyette bir devlet kurgusundan hareketle iç ve dış siyasetin rotası belirlenmiş ve uluslararası arenada güçlü olmanın temelini oluşturan dönüşümler gerçekleştirilmiştir. Atatürk, içerideki ve dışarıdaki kalkınmaya eş zamanlı olarak odaklandı ve kalkınmayı sağlayacak her konuda Cumhuriyet'in karakterine uygun inkılaplar yaptı. Bu inkılaplar Batı uygarlığının modern, çağdaş, bilim ve tekniğe dayalı yapısını temel alırken, aynı zamanda da Türk milletinin yüzyıllardan beri oluşan karakterini ve kültürünü de yansıtıyordu. Türkiye Cumhuriyeti; 10 yıldan daha kısa bir sürede modernleşmenin önündeki tüm engelleri ortadan kaldırarak kendi uçağını kendi yapan, tarımda kullanılan motorların yakıtlarını kendi üreten, ulusal değerleri çağdaş yöntemlerle işleyip zenginleştiren, milletinin daha güçlü ve refah içinde olmasını sağlayan, eğitimini çağdaş ülkeler seviyesine çıkarmak için etkili bir araç olarak kullanan ama her şeyden önce kendi kendine yeten bir Cumhuriyete dönüştü. Böylece, Batı modernleşmesinin yüzyıllara yayılan aşamalı değişim süreçleri, Türkiye toplumunda çok daha kısa ve çok daha etkili bir şekilde gerçekleşti.

Dış politikadaki birikmiş sorunları ortadan kaldırıp yeni ortaya çıkan gelişmelere ayak uydurmayı önemseyen Atatürk, Cumhuriyetin çağdaş uygarlıklar arasında hak ettiği yeri almasının başarılı bir iç politikanın yanı sıra, etkin bir dış politika ve sağlam temeller üzerine kurulmuş ilişkiler sayesinde olabileceğini biliyordu (DB, 2020). Bu bağlamda dış politikadaki her türlü meseleye akılcı ve rasyonel bir bakış açısı ile yaklaşmıştır; bu yaklaşım, maceracı ve yayılmacı eğilimleri reddeden, yurttan barışın sağlanmasının ancak dünyadaki barışın sağlanması ile mümkün olduğunu savunan, bunu yaparken de kendi ülkesinin bağımsızlığından asla ödün vermeyen barışçıl ve aynı zamanda saygın bir yaklaşımdır (DB, 2020).

Atatürk döneminde bölgesel ve uluslararası güven ve istikrar ortamının yaratılması için ciddi bir çaba sarf edilmiş ve çok kısa bir sürede, Afganistan'dan Yunanistan'a İngiltere'den İran'a üst düzey devlet yetkililerinin ziyaretine tanıklık edilmişti. Tüm bu ziyaretlerin nedeni; tarihte bir devrim yaparak parçalanmış bir imparatorluğun enkazından genç, dinamik, aydınlık, özgür ve uygar bir millet ve devlet ortaya çıkaran Atatürk'ün eşsiz kişiliğini yakından görmek ve onu yakından tanıyarak fikirlerinden, görüşlerinden faydalanmaktır (Gökçen, 1982: 341). Uluslararası arenada olumlu tepkiler ile karşılanan bu etkin bir o kadar da saygın ve kararlı dış politika, diplomatik başarıları da beraberinde getirmiştir. Türkiye; pek çok ülkenin aksine, dönemin en önemli uluslararası kuruluşu olan Milletler Cemiyeti'ne davet edilerek üye olan ilk ve tek ülke olmuş, çeşitli paktlar çerçevesinde benzer çıkarılara sahip ülkelerle iş birliği yapma imkânı yaratmış ve bölge devletlerini yönlendiren liderlik potansiyelini de ortaya koyarak Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile Boğazlar'da tam egemenliğini sağlamış, Misak-ı Milli'nin önemli bir parçasını oluşturan Hatay meselesini savaşmadan, diplomasi alanının dışına çıkmadan kendi lehine çözmeyi başarmış ve böylece uluslararası platformlarda görüşlerine önem verilen bir ülke haline gelmiştir.

İç ve dış siyasette gerçekleştirilen bu önemli atılımların ülkenin imajını, etki sahasını ve gücünü arttırdığı tartışılmaz bir gerçekliktir. Ancak bu gücün, ülkenin sahip olduğu cazibe unsurlarını da içerecek bir şekilde dış dünyaya tanıtılması da ihmal edilmemiş ve kamu diplomasisinin bugün bilinen bütün unsurları o dönemde başarılı bir şekilde kullanılarak ülkenin geldiği nokta yabancı devletler ve onların kamuoyu nezdinde anlatılmıştır. Bu faaliyetler Batı ülkelerindeki Türkiye'ye dair daha önceki olumsuz algıyı değiştirmeye yönelik oluşturulan Karadeniz Vapuru projesinden İran Şahı adına yazılan operaya, yurtdışından gelen bilim insanlarına ve sanatçılara ülkenin kapısını açmaktan ülkenin sınırları dışında başarılı bir Türk lobisi oluşturmaya değin çeşitlilik göstermektedir. Bu bağlamda izlenen tüm politikalarda, Atatürk'ün kendi ülkesinin hikâyesini anlatabilmek adına karşı tarafın da kültürünü, tarihini ve psikolojisini çok iyi analiz ettiği; elde ettiği bu analizleri hedefleri doğrultusunda yönlendirebildiği ve akabinde uygun politikalar üretmek için çağının çok ötesinde faaliyetler gerçekleştirdiği görülmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti bugün uluslararası sistemi domine eden yumuşak gücü, ülkesinin uluslararası kamuoyunda daima etkili bir statüye sahip olmak için kullanmak istiyorsa; ülkesini

varlık mücadelesinden başarıyla çıkaran ve eğitim, sanat, ekonomi, tarım ve siyaset gibi pek çok alanda öz kaynakların tüm imkânlarını seferber ederek ülkeyi zamanının çok ilerisine taşıyan kurucu liderini daha iyi anlamalı, onun politikalarını ve düşüncelerini doğru analiz etmelidir. Bu, kamu diplomasisi ekseninde ülkemize büyük yarar sağlayacağı gibi, Türkiye Cumhuriyeti'nin asli hedefi olan çağdaş, demokratik, içeride kendine yeten ve dışarıda saygınlığını taviz vermeden muhafaza eden bir ülke olarak varlığını en prestijli ve güçlü şekilde devam ettirmesine de imkân sağlayacaktır.

Kaynakça

- Akalın, G. (1975). *Tarımın Sosyo Ekonomik Yapısı: Vergileme ve Gelişme*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları. No: 384. Ankara.
- Akçadağ, E. (2010). "Dünya'da ve Türkiye'de Kamu Diplomasisi". *TASAM Kamu Diplomasisi Enstitüsü*. <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/emineakcadag.pdf> (Erişim: 08.02.2020).
- Akdeniz Üniversitesi (2020). "Atatürk ve Tarım". <http://ziraat.akdeniz.edu.tr/ataturk-ve-tarim/> (Erişim: 08.02.2020).
- Akpınar, D. (2017). "Kayseri Tayyare Fabrikası". *Tarih Okulu Dergisi*. 10(31): 203-233.
- Akyüz, E. (2019). "Atatürk ve Karadeniz Vapuru". *Bütün Dünya*. Temmuz: 26-30.
- Alumni Association (2008). "What is Public Diplomacy?". <http://www.publicdiplomacy.org/1.htm> (Erişim: 02.02.2010).
- Anaz, N. (2018). "Bir Dış Politika Söylemi Olarak Yumuşak Güç". <https://www.star.com.tr/acik-gorus/bir-dis-politika-soylemi-olarak-yumusak-guc-haber-1302612/> (Erişim: 01.02.2010)
- Armaoğlu, F. (2005). *20.Yüzyıl Siyasi Tarih Cilt 1-2*. Alkım Yayınevi. İstanbul.
- Arıoba, Ç. (1982). *Cumhuriyet'in Kuruluş Yıllarında Türkiye'nin Tarımsal Yapısı ve Tarıma Yönelik Politikaları*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları. Ankara.
- Arslan, M. (2005). "Cumhuriyet Dönemi Üniversite Reformları Bağlamında Üniversitelerimizde Demokratiklik Çalışmaları". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 1(18): 23-49.
- Aslan, T. (2008). "Siyasi, Sosyal ve Kültürel Açından Atatürk'ün Liderliği Üzerine Bir Deneme". *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*. 32(2): 246-256.
- Atuk, M. V. (2017). "İran Şahı Rıza Pehlevi'nin Türkiye Ziyareti". *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*. 17(5): 219-241.
- AAKMA (2020). "Atatürk Döneminde Kurulan Kurum ve Kuruluşlar". Avustralya Atatürk Kültür Merkezi Araştırmaları. <https://ataturk.org.au/ataturk-2/ataturk-doneminde-kurulan-kurum-ve-kuruluslar/> (Erişim: 06.02.2020).
- Ayhan, P. (Ed.). (2019). *Atatürk'ün Sergi Vapuru*. İleri Yayınları. İstanbul.
- Barlas, D. (2017). "Milletler Cemiyeti'nde Türkiye: İyimserlik ve Kuşku Arasında". *Uluslararası İlişkiler*. 14(55): 93-108.
- Boratav, K. (2018). *Türkiye İktisat Tarihi (1908-2015)*. İmge Kitabevi Yayınları. Ankara.
- Bozoklu, D. (2003). "Atatürk Döneminde Bankacılık Sistemine ve Gelişimine Genel Bir Bakış". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. 55(19): 269-315.
- Bucak, E. B. (1993). *Türkiye'nin Eğitim Politikaları ve Siyasi Parti Ödülleri*. Adım Yayınları. Ankara.
- Cem, İ. (1977). *Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. İstanbul.
- Cull, N. J. (2009). *Public Diplomacy: Lesson from the Past*. Figueroa Press. Los Angeles.
- Cumhuriyet (1933). 22 Teşrinievvel 1933 baskısı.
- Cumhuriyet (1934). 1 Mayıs 1934 baskısı.

- Çeçen, A. (1974). *Halkevleri: Atatürk ve Halk Evleri*. TTK Yayınları. Ankara.
- Çelik, M. E. (2018). “Türkiye’nin Sadabad Paktı Ekseninde Şekillenen Ortadoğu Politikası”. *International Journal of History*. 10(8): 93-108.
- Çiftçi, K. (2007). “Tarih Kimlik ve Türkiye’nin Belleğinin Dış Politikası”. *Akademik İncelemeler*. 2(1): 97-107.
- Çiftçi, K. (2018). “Westphalia-Sistemi’ne Karşı ‘Millet-Sistemi’ Söylemi ve Soğuk Savaş Sonrasında Uluslararası Siyaset”. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*. 10(19): 685-705.
- DB (2020). “Atatürk Döneminde Türk Dış Politikası”. T.C. Dışişleri Bakanlığı. <http://www.mfa.gov.tr/ataturk-doneminde-turk-dis-politikasi.tr.mfa> (Erişim: 08.02.2020).
- Dedekoca, E. (2018). “Atatürk Dönemi Ekonomi Politikası: Siyasi Bağımsızlık Ekonomik Güçten Geçer”. *ANKA Strateji Dergisi*. <http://ankaenstitusu.com/ataturk-donemi-ekonomi-politikasi-siyasi-bagimsizlik-ekonomik-gucten-gecer/> (Erişim: 06.02.2020)
- Değerli, E. (2008). “Türkiye’nin Balkan Ülkelerine Yakınlaşma Çalışmaları: Balkan Paktı”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 9(2): 115-129.
- Demir, G. Y. (2010a). “Türk Tarih Tezi ile Türk Dil Tezinin Kavşağında Güneş-Dil Teorisi”. *U.Ü Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 19: 385-396.
- Demir, N. (2010b). “Demokrasinin Temel İlkeleri ve Modern Demokrasi Kuramları”. *Ege Akademik Bakış*. 10(2): 597-611.
- Dilan, H. B. (1998). *Atatürk Dönemi Türkiye’nin Dış Politikası (1923-1939)*. Alfa Yayınları. İstanbul.
- Donat, İ. (2016). “Atatürk’ün Tarım Politikası”. <https://www.bloomberght.com/yorum/irfan-donat/1943447-ataturkun-tarim-politikasi> (Erişim: 07.02.2020)
- Eğilmez, M. (2018). *Değişim Sürecinde Türkiye*. Remzi Kitabevi. İstanbul.
- Erdem, A. R. (2012). “Atatürk’ün Liderliğinde Üniversite Reformu: Yükseköğretim ve Bilim Tarihimizde Dönüm Noktası”. *BELGİ Dergisi*. 4:376-385.
- Gediklioğlu, Ş. (1991). *Türkiye’de Yaygın Eğitimden Çağdaş Eğitime*. Kadioğlu Matbaası. Ankara.
- Hacettepe Üniversitesi (2020). “VII. Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası”. <http://www.ait.hacettepe.edu.tr/egitim/ait203204/II7.pdf> (Erişim: 08.02.2020).
- Hatunoğlu, E. (2010). *Biyoyakıt Politikalarının Tarım Sektörüne Etkileri*. DPT Uzmanlık Tezi. Ankara.
- Haytoğlu, E. (2013). “Atatürk’ün Dış Politika Anlayışında Gerçeklik”. *Belgi Dergisi*. 5: 589-594.
- Huijgh, E. ve J. Warlick (2016). “The Public Diplomacy of Emerging Powers, Part I: The Case of Turkey”. <https://www.uscpublicdiplomacy.org/sites/uscpublicdiplomacy.org/files/useruploads/u35361/The%20PD%20of%20Emerging%20Powers.pdf> (Erişim: 09.02.2020).
- Huyghe, F. B. (2016). *Diplomatie Publique. Le Retour*. http://www.huyghe.fr/actu_296.htm (Erişim: 09.02.2020).
- İlgürel, S. (1975). “Türkiyat Enstitüsü”. *Türk Kültürü*. 158: 103-105
- İnan, A. (1972). *Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyeti’nin Birinci Beş yıllık Sanayi Planı 1933*. Türk Tarih Kurumu Yayını. Ankara.
- İslam, İ. (1999). “Atatürk, Cumhuriyeti ve Millî Kimlik”. *Erdem Dergisi*. Cumhuriyet Özel Sayısı 3. 11(33): 766-775.

- Kahramankaptan, Ş. (2006). *Atatürk, Saygun ve Özsoy Operası*. Sevda-Cenap And Müzik Vakfı Yayınları. Ankara.
- Kayra, C. (2015). *1923-1950 Devletçilik, Altın Yıllar – I. Cilt*. Tarihçi Kitabevi, İstanbul.
- Kelkitli, F. A. (2017). “İki Savaş Arası Dönemde İtalya’ya Karşı Balkanlar’da Bir Dengeleme Politikası Denemesi: Balkan Antantı”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 72(2): 423-443.
- Kissinger, H. (2014). *Diplomasi*. İbrahim H. Kurt (Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. İstanbul.
- McGregor, J. (2007). “Asialink”. *Committee Hansard*, 15 March 2007.
- Koç, C. (2000). “İzmir İktisat Kongresi’nin Türk Ekonomisinin Oluşumuna Etkileri”. *Atatürk Dergisi*. 3(1): 145-167.
- Nye, J. (1990). *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*. Basic Books. New York.
- Nye, J. (2004). “Soft Power and American Foreign Policy”. *Political Science Quarterly*. 119(2): 255-270.
- Nye, J. (2005). *Yumuşak Güç*. 1. Bs. Reyhan inan Aydın (Çev.). Elips Yay. Ankara.
- Okur, M. (2005). “Millî Mücadele ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Millî ve Modern Bir eğitim Oluşturma Çabaları”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5(1): 199-217.
- Oran, B. (Ed.). (2001). *Türk Dış Politikası Cilt I. İletişim Yayınları*. İstanbul.
- Özbudun, E. ve A. Kazancıgil (Eds) (1981). *Atatürk: Founder of a Modern State*. C Hurst & Co. London.
- Özçelik, Ö. ve G. Tuncer (2007). “Atatürk Dönemi Ekonomi Politikaları”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 9(1): 258-263.
- Özçelik, M. H. ve M. Güneş (2017). “Türklerin Atasından Fazlası/Mustafa’dan Atatürk’e” Lambert Academic Publishing, Germany, 229-236. <http://m.zabitan.net/metin.aspx?ID=1836> (Erişim: 11.02.2020).
- Öztürk, O. M. (2004). *Dış Politikada Kriz Yönetimi*. Odak Yayın Evi. Ankara.
- Polatlı, A. (2018). “Atatürk’ün Siyasi Kişiliği”. <https://www.makaleler.com/ataturk-un-siyasi-kisiligi> (Erişim: 07.02.2020).
- Potter, E. (1998). “Canada and the New Public Diplomacy”, *International Journal*. 58(1):43-64.
- Sabah(2010).“Karadeniz Vapuru’ nun Hikâyesi ”. https://www.sabah.com.tr/galeri/kultursanat/karadeniz_vapurunun_hikyesi/7 (Erişim: 09.02.2020).
- Sarıkoçuncu, A. ve M. Kayıran (1998). “Atatürk, Atatürk, Cumhuriyet ve Türk Tarımı: Atatürk’ün Tarım Politikası ve Sonuçları”. *Erdem Dergisi*. 11(31): 216-241.
- Sarımay, Y. (1996). “Atatürk’ün Hatay Politikası II”. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. 12(34): 407-426.
- Sarpkaya, R. (2002). “Atatürk’ün Eğitim Politikasının Kaynakları ve Temel İlkeleri”. *Eğitim ve Bilim*. 27(126): 3-9.
- Savrun, E. (2018). “Atatürk Dönemi Türk Siyasal Hayatı” H. Acar (Ed) *Türk Siyasal Hayatı-Osmanlı Modernleşmesinden Günümüze içinde* (155-200 ss). Nobel Yayınevi. Ankara
- Senemoğlu, N. (2020). “Atatürk ve Eğitim”. <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~n.senem/makaleler/ataturk.htm> (Erişim: 05.02.2020).
- Sevgili, S. (2017). “Karadeniz: Seyr-i Türkiye” Belgeseli. <https://www.youtube.com/watch?v=mPNXKiT1Vb0> (Erişim: 15.02.2020).

- Signitzer, B. ve C. Wamser (2006). "Public Diplomacy: A Specific Governmental Public Relation Function" in *Public Relations Theory II*. H. Botan ve Vincent Hazleton (Eds). Lawrence Erlbaum Associates.
- Smith, A. D. (1999). *Millî Kimlik*. İletişim Yayınları. İstanbul.
- Soysal, İ. (1989). *Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları*. I. Cilt (1920-1945). Basımevi. Ankara.
- Şencan Gürtunca, E. (2020). *Genç Cumhuriyet Karadeniz Vapurunda*. Libra Kitap. İstanbul.
- Şimşek, U. ve S. Ilgaz (2010). "Küreselleşme ve Ulusal Kimlik". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt 9(1): 189-199.
- Tayhani, İ. (2001). *Atatürk'ün Bağımsızlık Politikası ve Uçak Sanayi (1923-1950)*, Türk Hava Kurumu Yayınları. Ankara.
- TMMOB (2007). "Biyoyakıtlar ve Biyoyakıt Teknolojileri Sempozyumu". Kimya Mühendisleri Odası ve Ziraat Mühendisleri Odası. http://www.kmo.org.tr/resimler/ekler/d0eb8efbc17cf50_ek.pdf (Erişim: 07.02.2020).
- Tongul, N. (2004). "Türk Harf İnkılabı". *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*. 9(33-34): 103-130.
- Türk, F. ve S. Çınar (2013). "Türkiye ile Almanya Arasındaki Bilimsel İlişkiler: Türk-Alman Üniversiteleri". *Gazi Akademik Bakış*. 7(13): 45-65.
- Tzu, S. (2019). *Savaş Sanatı*. Çev. Giray Fidan, Pulat Otkan. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. İstanbul.
- Uğur, H. Z. (2016). "Türk Boğazlarının Önemi ve Montrö Sözleşmesi İle Sağlanan Denge Rejimi". *International Journal of AFRO*. 2:36-47.
- Uluslan, Ş. (2008). "Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne Girişi". *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*. 7(16-17): 237-258.
- Unan, N. (Ed.) (1959). *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları. Ankara.
- Wenger, A. (2001). "The Growth of Soft Power and the Challenges of Global Governance". *Information & Security*. 7: 5-11.
- Yalçın, E. (1995). "Cumhuriyet Döneminin İlk Lirik Sahne Eseri Özsoy Operası". *Toplumsal Tarih*. 4(24): 42-43.
- Yavi, E. (2001). *Batırılan Bir Ülke Nasıl Kurtarılır? Günümüz Türkiye'sine Kıssadan Hisseler*. Yazıcı Yayınevi. İzmir.
- Yıldız, M. (2015). *Demokrat Parti Dönemi Türkiye'de Sanayi Politikaları*. Fırat Üniversitesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Elazığ.